

Prečo je myšlienka na smrť pomocníkom života?

Roman Cardal

17. mája 2022 ✚ *Spoločnosť*

Kohelet, biblický autor knihy *Kazateľ*, ukazuje, že určitý pohľad na svet a človeka v nás nevyhnutne prebúdzá pocit márnosti. Každá vzniknutá vec dospieva k svojmu zániku, každý ľudský život smeruje k smrti. A to všetko sa opakuje v nespočetných cykloch. Málokto sa dožije splnenia svojich snov, ale ani toto vzácné uspokojenie nemá dlhé trvanie. Márnosť, ktorú ohlasoval *Kazateľ*, pramenila z vedomia neustáleho striedania začiatku a konca vecí, mladosti a staroby v živote, nádeje spojenej so vstupom do sveta a zúfalstva spojeného s pobytom v ňom a odchodom z neho.

Zdroj: V0017591 Wellcome Library, London / wikimedia commons licence CC BY 4.0

Kniha *Kohelet* (*Kazateľ*) je súčasťou biblického zjavenia a je jasným svedectvom životného realizmu, ktorý je vlastný židovskému a kresťanskému náboženstvu. Pri povrchnom pohľade je táto skutočnosť neviditeľná, pretože sa v ňom pozornosť sústreďuje na ich nápadnejšie aspekty – na mimoriadne udalosti, na zázraky a na nádej spojenú s posmrtným životom. To je však iba jedna rovina problému. Kresťanstvo (židovské náboženstvo tu necháme bokom) zo seba nevylučuje žiadny rozmer ľudského života, a preto zaradenie Koheletových spisov medzi kánonické knihy nie je náhodné.

Koheletova perspektíva sa zdá byť spojená s cyklickým chápaním udalostí vo svete, v ktorom sa všetko opakuje so železnou pravidelnosťou a všetko sa rodí len preto, aby v krátkom čase uvoľnilo miesto tomu, čo sa s dravým elánom hlási o svoje miesto na slnku. V tomto prístupe sa uplatňuje sapienciálny (sapientia = múdrosť) prístup k ľudskému životu, ktorý sa vyznačuje tým, že sa nepozera len na niektoré jeho rozmery, ale na jeho celok. Celok ľudského života je ohraničený narodením a smrťou, a preto sa múdrosť musí

nevyhnutne zaoberať koncom našej existencie. Nie je to, samozrejme, nič príjemné, ale ak by sme sa tým nezaoberali, zatvárali by sme oči pred realitou. Pre ľudský rozum je však typické, že „túži po realite“, nech je jej povaha akákoľvek, takže odmietanie uvažovať o realite smrti je antiracionálny, a teda proti-prirodzený postoj.

Niektorí kresťania sa čudujú, prečo by sa mali obťažovať štúdiom pesimistického textu Koheleta, keď Kristovo posolstvo tento pesimizmus raz a navždy rozptýlilo. Spolu so svätým Pavlom sa pýtajú: „*Smrť, kde je tvoj osteň?*“ a depresívny pesimizmus spôsobený vedomím konca života je predsa zrejším ostňom smrti. S jeho ostrosti si už nemusíme robiť ťažkú hlavu. Ibaže tento psychologický manéver je ťažko zvládnutelný. Smrť nebola zo sveta odstránená, ani Kristovo dielo ju nezbavilo jej trpkosti.

Myšlienka o márnosti určitého poňatia života a o nevyhnutnosti smrti je, naopak, veľmi dôležitá. Ani veľkí duchovní autori nás totiž nenabádajú, aby sme sa jej zbavili a nahradili ju niečím optimistickejším. Hovoria vlastne úplný opak: *vždy myslite na svoju smrť!* Prečo je teda táto myšlienka s celým jej negatívnym psychologickým nábojom taká dôležitá? Pretože je podstatnou súčasťou pravdivého pohľadu na ľudský život a existencia kresťana by mala byť v pravde priamo zakotvená.

Moderné videnie sveta už nie je cyklické, ale lineárne. To samozrejme neznamená, že by téza o cyklickosti kozmických udalostí úplne zmizla zo súčasného intelektuálneho priestoru. Jednoznačne však prevláda predstava času, ktorý nezvratne plynie od určitého počiatočného okamihu do ďalekej budúcnosti. Podobne aj ponímanie vesmírneho priestoru je také, že sa rozpína do nepredstaviteľných rozmerov. Táto perspektíva bola Koheletovi skrytá, takže z toho vlastne vyplýva, že moderný človek má *ešte silnejšie dôvody pocíťovať márnosť svojej existencie* než ho mali starozákonní ľudia. Keď pomyslíme na to, koľko času uplynulo pred tým, než sme sa narodili, a koľko času uplynie po tom, čo zomrieme, zmocní sa nás závrat. Keď si uvedomíme, aké nepatrné miesto zaberáme v priepastných vesmírnych priestoroch, nemôžeme nepocíťovať úzkosť.

V časopriestore vesmíru je existencia každého z nás iba kratučkým zábleskom, alebo, biblicky povedané, „parou nad hrncom“, „poľným kvetom“, „jarným snehom“. Teraz nás trápia mnohé starosti, sme zaťažení mnohými ťažkosťami, nesíme neľahké bremeno každodenného života, ale keď sa v mysli prenesieme do doby za 100 alebo 1000 rokov (a tá nastane veľmi skoro!), uvedomíme si, že potom už bude *všetko úplne jedno*. Všetko, čo nás desilo, všetko, čo nás trápilo, všetko, čo sme dosiahli, atď., *sa raz a navždy ukáže ako úplná ničota*. Nemalo by toto vedomie vniesť do nášho života pokoj? Nemali by sme sa utešovať tým, že čoskoro „bude po všetkom“? Je v nás však čosi, čo sa tomu vzpiera, hoci niektorí ľudia v sebe živia nádej, že sa tak skutočne stane.

Už len z vykreslenej situácie je jasné, že ľudská existencia je poznačená dramatickosťou. Dramatická zápleтка spočíva v neistote, ako to s nami nakoniec skončí. Smrť je tajomná opona, ktorej zdvihnutie nás vyvádza z hľadiska sveta a presúva nás na neznáme javisko. Na koniec života sa nemôžeme pozeráť s pochopením ako diváci, ktorých sa to netýka, musíme sa na ňom zúčastniť ako tí, ktorí sú ním postihnutí. Dôvod, prečo neradi myslíme na svoju smrť, spočíva v tom, že by to okamžite podlomilo našu motiváciu k rôznym činnostiam, ktorým sa chceme alebo potrebujeme venovať. Dôsledné predvídanie našej smrteľnosti by pre nás mohlo mať fatálne následky. Aristoteles učil, že ak sa chceme dozvedieť niečo o povahe skúmanej skutočnosti, mali by sme sa pozrieť na cieľ, ku ktorému smeruje. Cieľ je to posledné, čo daná skutočnosť

svojou činnosťou dosiahne. Áno, naozaj posledný.

A čo je poslednou hranicou všetkých našich snáh? Mohli by sme uviesť zoznam rôznych návrhov: mať deti, vychovávať ich, získať vzdelanie, mať dobrú prácu, venovať sa svojim koníčkom atď. Lenže za tým všetkým je vždy nejaké pokračovanie a len malé deti majú ešte odvahu dôsledne sa pýtať „A čo *potom*?“. Nakoniec sa pred nami chtiac-nechtiac objaví smrť, ktorú sme chceli odplášiť uvádzaním „pozitívnych“ cieľov.

Kohelet nenecháva svojich čitateľov bez nádeje. V závere nám pripomína, že existuje Boh a že každý z nás pred ním predstúpi, aby sa zodpovedal za svoje skutky. Kto na tomto súde obstoí, pre toho bude mať život krásne pokračovanie. Moderný človek však túto nádej považuje za bezpredmetnú, pretože spočíva na obyčajnej viere, ktorá je podľa definície zatažená pochybnosťami.

Tu sa opäť iným spôsobom ukazuje, prečo je dôležité obrátiť pozornosť na filozofiu. Je známe, že Sokrates predstavoval filozofiu ako systematickú prípravu na smrť. Bol presvedčený, že dobrému človeku nič neuškodí, pretože božský poriadok sveta je nezlučiteľný s tým, aby spravodlivého pohltila smrteľná ničota. Duch veľkých Grékov nám môže slúžiť ako určitý ukazovateľ povahy skutočnosti. Súčasťou ich odkazu je, že je absolútne nemožné, aby niečo vzniklo z ničoho, alebo aby spravodlivý mal rovnaký osud ako nespravodlivý.

A keďže smrť, chápaná ako úplný koniec existencie človeka, so sebou nesie dôsledok úplného zrovnania osudov spravodlivých a nespravodlivých (všetci sa prepadnú do ničoty), nie je možné vnímať smrť takto nihilisticky. Preto sa aj filozofi poctivo zaoberali týmto problémom a je škoda, že moderný človek ich úsilie ostentatívne ignoruje. Považuje ju za odsúdenú na neúspech, ale možno sa za jeho odmietavým postojom skrýva potlačovaná obava, že naopak, neúspešná vôbec nie je.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/preco-je-myslienka-na-smrt-pomocnikom-zivota/>